

Co-financed by the European Regional Development Fund

Inspire Policy Making with Territorial Evidence

Transnational Observation

Ροές προσφύγων και αιτούντων άσυλο

Ροές προσφύγων και αιτούντων άσυλο

Εισαγωγή

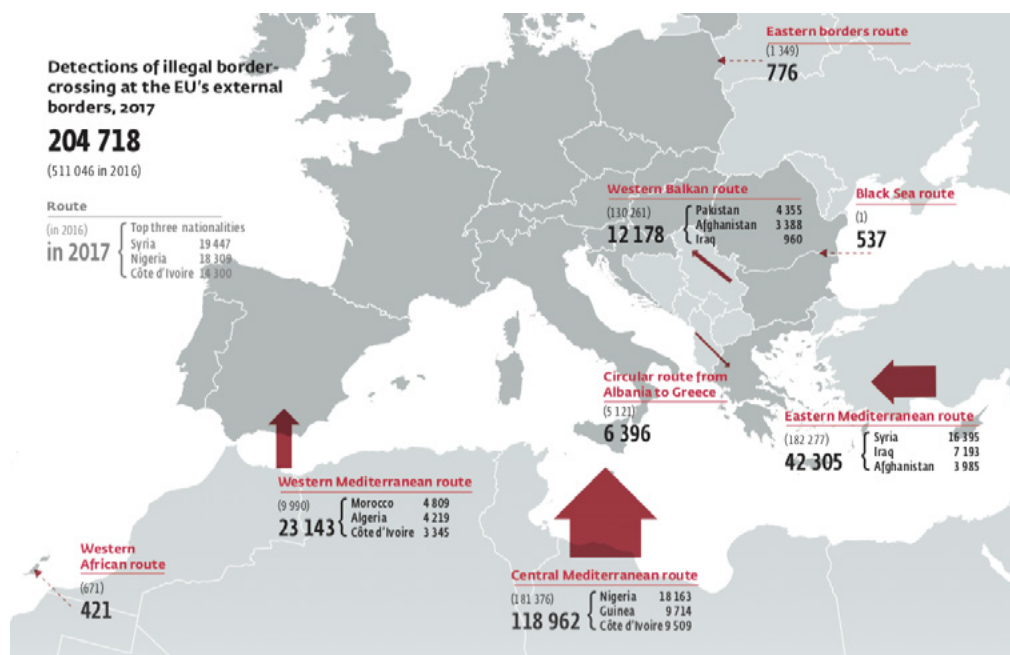
Αυτή η διεθνική παρατήρηση αποκαλύπτει στοιχεία που συγκεντρώθηκαν από την έρευνα του ESPON σχετικά με τις ροές αιτούντων άσυλο στην Ε.Ε. και τις βέλτιστες πρακτικές για την ένταξη των προσφύγων σε τοπικό επίπεδο, η οποία εστιάζει στα κράτη μέλη της νότιας Ευρώπης. Το πρώτο τμήμα, με τίτλο «Τοπικές διαστάσεις των μεταναστευτικών ροών», συγκεντρώνει στοιχεία για τις μεταναστευτικές οδούς, την κατανομή προσφύγων σε όλες τις ευρωπαϊκές περιφέρειες και την αντίληψη των κοινωνιών υποδοχής για τους αιτούντες άσυλο και τους πρόσφυγες. Το δεύτερο τμήμα, με τίτλο «Πολιτικές και πρακτικές αντιμετώπισης που εφαρμόζονται με επιτυχία στα κράτη μέλη», αναφέρει λύσεις και παρουσιάζει περιπτώσιολογικές μελέτες σε τέσσερις βασικές διαστάσεις πολιτικής: ένταξη στην αγορά εργασίας, στέγαση, ενίσχυση της θέσης και πολιτιστικός διάλογος.

Εδαφικές διαστάσεις των μεταναστευτικών ροών

Μεταναστευτικές οδοί και χώρες προορισμού

Η εισροή υπηκόων τρίτων χωρών που ζητούν να τους χορηγηθεί καθεστώς πρόσφυγα στην Ε.Ε. έχει κορυφωθεί τα τελευταία χρόνια (ιδιαίτερα το 2015/16): 1,3 εκατομμύρια αιτήσεις ασύλου υποβλήθηκαν στα 28 κράτη μέλη το 2015, κυρίως από το Αφγανιστάν, το Ιράκ και τη Συρία. Ο αριθμός αυτός μειώθηκε απότομα το 2016, κυρίως λόγω της συμφωνίας Ε.Ε.-Τουρκίας που περιόρισε τις μεταναστευτικές ροές μέσω της Ανατολικής Μεσογείου και των Δυτικών Βαλκανίων. Ωστόσο, τα κράτη μέλη της νότιας Ευρώπης είναι σήμερα τα πιο συνηθισμένα σημεία εισόδου για τους πρόσφυγες που συνήθως διέρχονται από τα Βαλκάνια και στη συνέχεια προσπαθούν να εγκατασταθούν σε πλούσιες χώρες όπως η Αυστρία, η Γερμανία, η Σουηδία ή η Γαλλία.

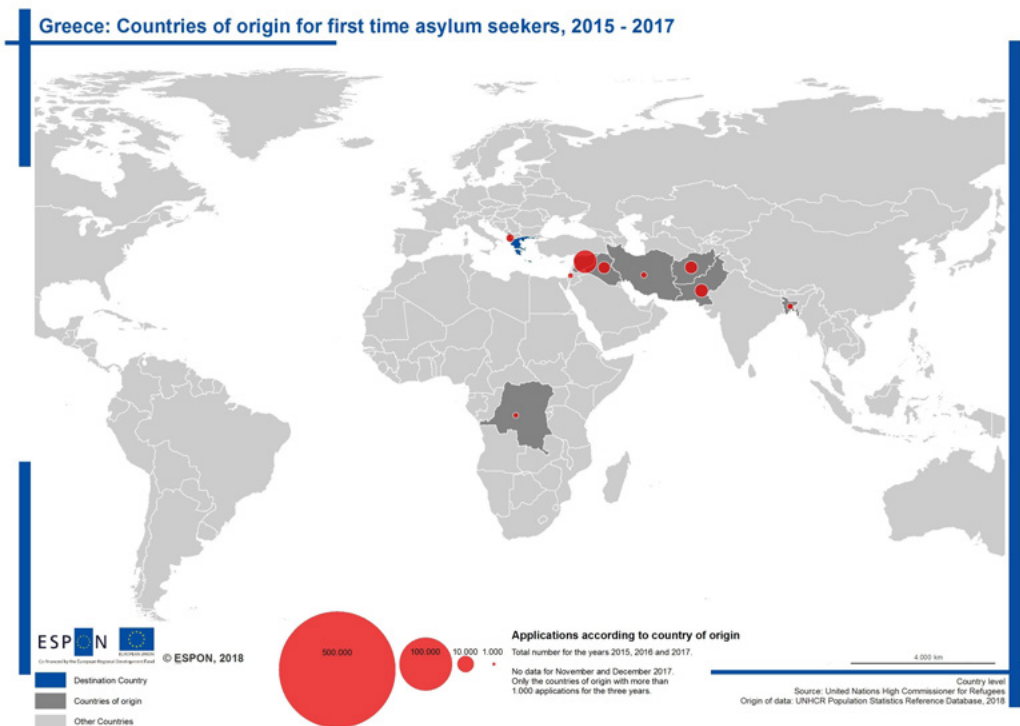
Η οδός της ανατολικής Μεσογείου, η οδός των Δυτικών Βαλκανίων και η οδός της Κεντρικής Μεσογείου αποδεικνύονται οι σημαντικότερες (Χάρτης 1) από όλες τις κύριες οδούς διέλευσης των συνόρων με κατεύθυνση την Ε.Ε. από την ξηρά ή από τη θάλασσα στην παρούσα στιγμή. Ωστόσο, η είσοδος σε καθεμία από αυτές κορυφώθηκε σε διαφορετικά χρονικά σημεία. Η οδός της ανατολικής Μεσογείου μέσω της Τουρκίας προς την Ελλάδα ήταν η πιο δημοφιλής μεταναστευτική οδός το 2015. Χρησιμοποιήθηκε κυρίως από αιτούντες άσυλο από το Αφγανιστάν, το Ιράκ και τη Συρία. Η οδός των δυτικών Βαλκανίων παρουσίασε επίσης το υψηλότερο ποσοστό μετανάστευσης χωρίς ταξιδιωτικά έγγραφα το 2015, κυρίως από τη Συρία και το Αφγανιστάν. Εν τω μεταξύ, η οδός της κεντρικής Μεσογείου από τη Λιβύη στη Μάλτα και την Ιταλία παρέμεινε ένα σημαντικό σημείο εισόδου στην Ε.Ε. για πρόσφυγες από τη δυτική Αφρική ή την Ινδική υποήπειρο.

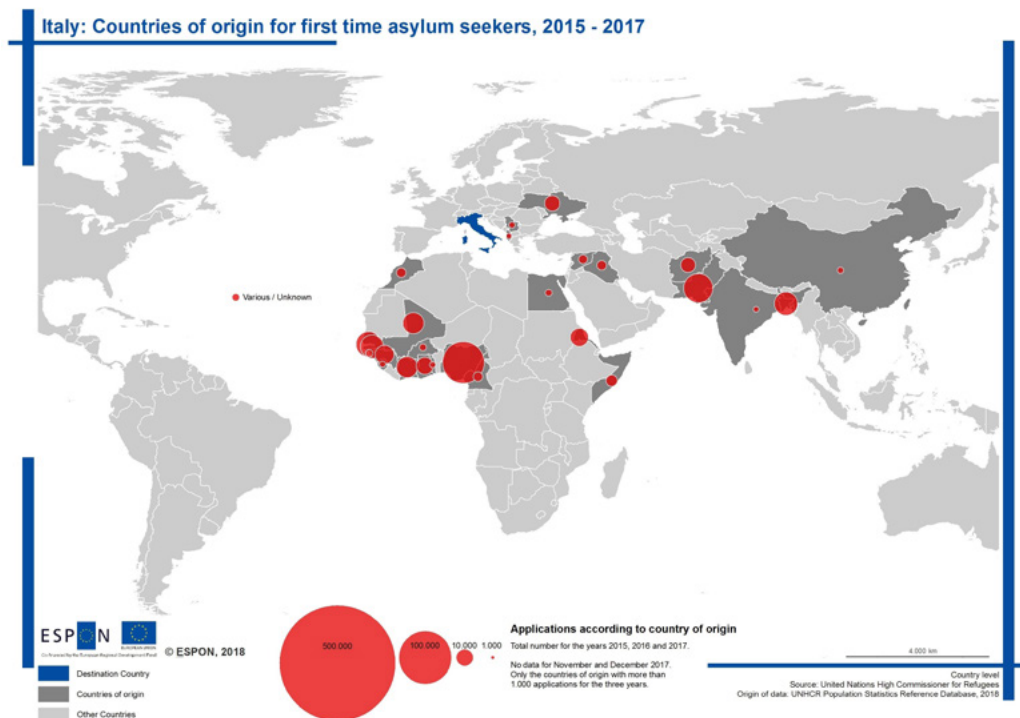
Χάρτης 1 Εντοπισμός παράτυπων διαβάσεων των συνόρων και εθνικότητες των μεγαλύτερων αριθμών απόμων που διέρχονται παράτυπα τα σύνορα

Source: Frontex, Risk Analysis (2018)

Η προέλευση των αιτούντων άσυλο ποικίλλει σε μεγάλο βαθμό από χώρα σε χώρα. Οι περισσότεροι από τους αιτούντες για πρώτη φορά άσυλο στην Ελλάδα κατά την πρόσφατη περίοδο προέρχονται από τέσσερις χώρες: Τη Συρία, το Ιράκ, το Αφγανιστάν και το Πακιστάν (Χάρτης 2). Από αυτές τις τέσσερις χώρες, η Συρία είναι η εθνικότητα με τη μεγαλύτερη εκπροσώπηση, αντιπροσωπεύοντας το 28% των αιτούντων για πρώτη φορά άσυλο το 2017. Η καταγωγή των αιτούντων άσυλο είναι πιο διαφοροποιημένη στην Ιταλία (Χάρτης 3), όπου η κύρια χώρα προέλευσης είναι η Νιγηρία με ποσοστό 20% των αιτούντων για πρώτη φορά άσυλο το 2017, ακολουθούμενη από το Μπαγκλαντές (9,8%), το Πακιστάν (7,5%) και αρκετές χώρες της Δυτικής Αφρικής (π.χ. Γκάμπια, Σενεγάλη και Μάλι). Στην Ιταλία, ο αριθμός των αιτούντων άσυλο από τη Συρία, το Αφγανιστάν και το Ιράκ είναι αρκετά χαμηλότερα στην κατάταξη.

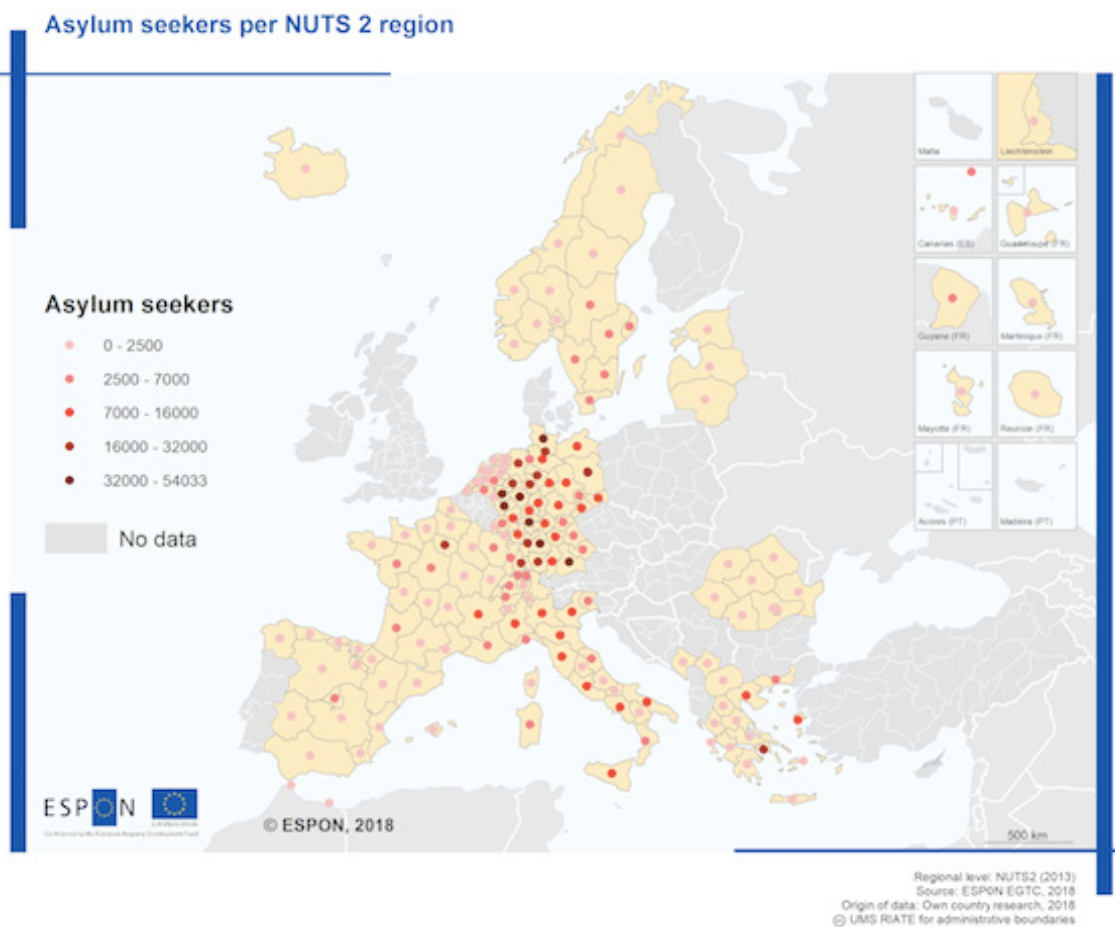
Χάρτης 2 - Ελλάδα: Χώρες προέλευσης των αιτούντων για πρώτη φορά άσυλο, 2015-2017

Χάρτης 3 - Ιταλία: Χώρες προέλευσης των αιτούντων για πρώτη φορά άσυλο, 2015-2017

Η κατανομή των αιτούντων άσυλο στις ευρωπαϊκές περιφέρειες

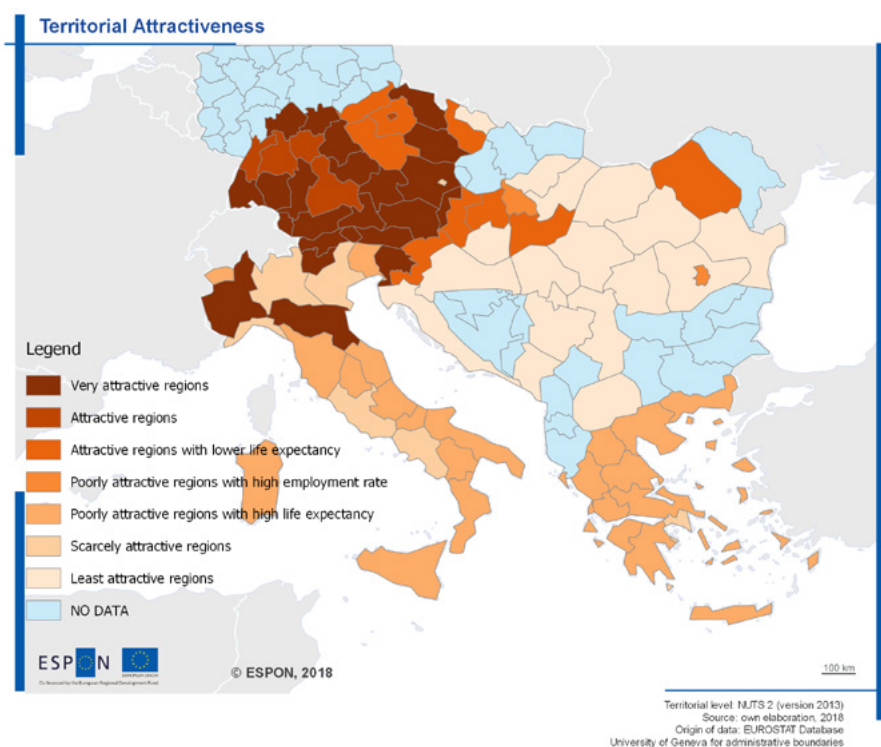
Οι μεθοριακές περιοχές και οι περιοχές διέλευσης, όπως η Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας, τείνουν αναπόφευκτα να υποδέχονται αριθμό αιτούντων άσυλο υψηλότερο από τον μέσο όρο. Ωστόσο, η κατανομή των αιτούντων άσυλο στις ευρωπαϊκές περιφέρειες διαμορφώνεται επίσης από τον βαθμό κοινωνικο-οικονομικής ελκυστικότητας κάθε χώρας υποδοχής. Οι αιτούντες άσυλο τείνουν να εγκαθίστανται σε ευημερούσες αστικές περιοχές. Αυτό το φαινόμενο μπορεί να παρατηρηθεί σε κράτη μέλη του νότου καθώς και στις βόρειες χώρες προορισμού. Μεταξύ των περιφερειών που προσελκύουν τους περισσότερους αιτούντες στις χώρες άφιξης είναι η Λομβαρδία και το Λάτσιο στην Ιταλία, η Αττική και το Βόρειο Αιγαίο στην Ελλάδα (Χάρτης 4). Ενώ οι περισσότερες περιφέρειες στην Ιταλία φαίνεται να φιλοξενούν σχετικά υψηλό αριθμό αιτούντων άσυλο, η Ελλάδα, η Γαλλία και η Ισπανία παρουσιάζουν έντονη συγκέντρωση μόνο σε περιορισμένο αριθμό δυναμικών περιοχών, ιδιαίτερα στις πρωτεύουσες.

Χάρτης 4 - Αιτούντες άσυλο ανά περιοχή NUTS 2 [Ονοματολογία Στατιστικών Εδαφικών Μονάδων]

Η σύνθετη σειρά από λόγους που εξηγούν γιατί οι πρόσφυγες επιλέγουν έναν συγκεκριμένο τόπο για να εγκατασταθούν μπορούν να ερμηνευθούν με όρους παραγόντων «ώθησης-έλξης». Οι παράγοντες «ώθησης» είναι οι λόγοι που οδηγούν τους ανθρώπους να εγκαταλείψουν τις χώρες τους και να αναζητήσουν καταφύγιο αλλού και μπορεί να συνδέονται με την ανασφάλεια, τον πόλεμο, την πολιτική καταπίεση, την ξηρασία και την πείνα. Οι παράγοντες «έλξης» εξηγούν γιατί τα άτομα αναζητούν άσυλο σε συγκεκριμένες χώρες και περιλαμβάνουν αντικειμενικά και υποκειμενικά στοιχεία. Η ικανότητα της αγοράς εργασίας να αφομοιώνει τους πρόσφυγες (κυρίως με τη διαθεσιμότητα πολλών θέσεων ανειδίκευτης εργασίας) και να προσφέρει αξιοπρεπείς μισθούς και συνθήκες διαβίωσης είναι κάποιος από τους αντικειμενικούς παράγοντες. Η ικανότητα αυτή μπορεί να εκτιμηθεί με βάση δείκτες όπως το ποσοστό ανεργίας, το ποσοστό των χαμηλόμισθων, το ΑΕΠ ή, ίσως πιο αποτελεσματικά, με τον Δείκτη Ανθρώπινης Ανάπτυξης, τα συστήματα υγείας και εκπαίδευσης. Αυτές οι αντικειμενικές μεταβλητές επηρεάζουν επίσης τις αντιλήψεις των μεταναστών για μια περιοχή, από την άποψη του κατά πόσο θεωρούν ότι είναι περισσότερο ή λιγότερο φιλόξενη ή προσφέρει περισσότερες ή λιγότερες ευκαιρίες. Οι πρόσφυγες, ωστόσο, φαίνεται να θεωρούν ακόμη σημαντικότερους άλλους υποκειμενικούς παράγοντες, όπως η παρουσία μιας εγκατεστημένης κοινότητας γηγενών ή συμπατριωτών με τα δίκτυα φιλοξενίας και διαβίωσης της, η ύπαρξη νομοθεσίας για την οικογενειακή επανένωση και ο ρόλος που μπορούν να διαδραματίσουν οι γυναίκες στη νέα κοινωνία.

Η έρευνα του ESPON ταξινομεί τις περιφέρειες με βάση τρεις κύριους δείκτες: προσδόκιμο ζωής, απασχόληση του ενεργού πληθυσμού (20-64) και πυκνότητα πληθυσμού. Αυτά τα στοιχεία είναι διαθέσιμα για οκτώ χώρες της νοτιοανατολικής Ευρώπης. Στη συνέχεια, η εν λόγω μελέτη βαθμολόγησε κάθε περιοχή NUTS 2, εντός αυτών των οκτώ χωρών, ως προς το επίπεδο ελκυστικότητας για τους αιτούντες άσυλο. Αυτό το επίπεδο ελκυστικότητας βασιζόταν κυρίως στην παραδοχή ότι, έχοντας να επιλέξουν μεταξύ υψηλότερου προσδόκιμου ζωής και υψηλής διαθεσιμότητας απασχόλησης, οι περισσότεροι άνθρωποι θα επέλεγαν ευκαιρίες απασχόλησης. Οι άνθρωποι τείνουν να πιστεύουν ότι οι ευκαιρίες απασχόλησης θα μπορούσαν να έχουν θετικό αντίκτυπο στην πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες που σχετίζονται με υψηλότερο προσδόκιμο ζωής.

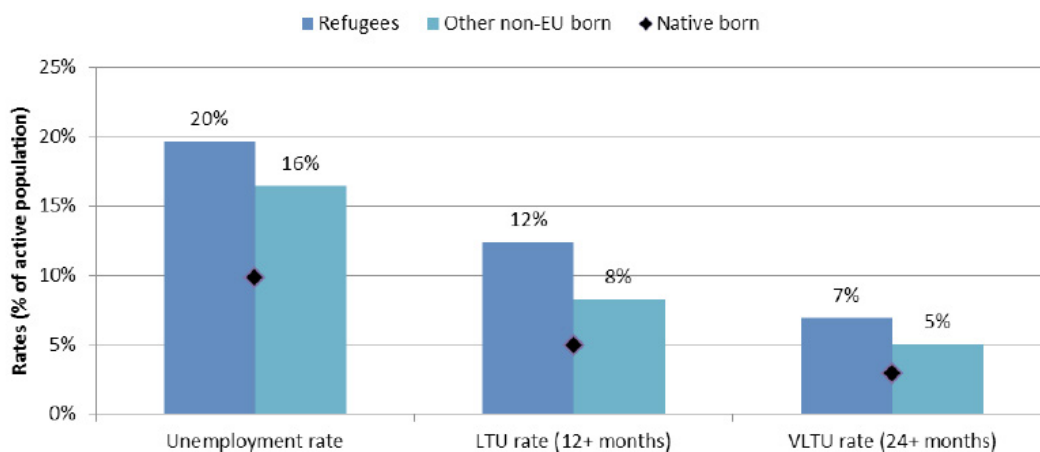

Χάρτης 5 - Ελκυστικότητα περιοχών

Η απεικόνιση της τυπολογίας, στον Χάρτη 5, δείχνει ότι οι πιο ελκυστικές περιοχές NUTS 2 βρίσκονται, όπως θα περίμενε κανείς, σε χώρες προορισμού όπως η Αυστρία και η Γερμανία. Τμήματα της Δημοκρατίας της Τσεχίας και ο Ιταλικός Βορράς μπορούν επίσης να θεωρηθούν «πολύ ελκυστικές περιοχές». Άλλες περιοχές της Ιταλίας και της Ελλάδας είναι στη μέση της κλίμακας, ενώ οι «λιγότερο ελκυστικές περιοχές» βρίσκονται στη Ρουμανία, την Κροατία, τη Σερβία, το Μαυροβούνιο και την Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας. Δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία για άλλα τμήματα της Ευρώπης, αλλά τα αποτελέσματα της ανάλυσης ελκυστικότητας είναι αντίστοιχα με τις γενικές παραδοχές σχετικά με τους παράγοντες που έλκουν τους αιτούντες άσυλο προς συγκεκριμένες περιοχές.

Οι αιτούντες άσυλο και οι πρόσφυγες στην αγορά εργασίας

Αποτελεί πρόκληση για τους αιτούντες άσυλο η απόκτηση του ίδιου επιπέδου απασχόλησης με τους ντόπιους ή άλλους μετανάστες που καταφθάνουν στην ίδια χώρα με σύμβαση εργασίας ή άδεια παραμονής για σπουδές. Έχουν υψηλότερα ποσοστά ανεργίας και μακροχρόνιας ανεργίας (Σχήμα 1) και συχνά δεν έχουν πρόσβαση στην αγορά εργασίας προτού αναγνωριστούν ως πρόσφυγες. Παράγοντες που συμβάλλουν σε αυτό το χαμηλό επίπεδο απασχόλησης είναι οι κανονισμοί που αφορούν την εξέταση της αίτησης ασύλου τους και το χρονικό διάστημα που πρέπει να περιμένουν για εξέταση, καθώς και η ανεπαρκής γνώση της γλώσσας της χώρας υποδοχής. Πρέπει, ωστόσο, να σημειωθεί ότι τα ποσοστά ανεργίας των προσφύγων διαφέρουν σημαντικά μεταξύ των κρατών μελών, κυμαινόμενα από 15% στο Ηνωμένο Βασίλειο έως άνω του 50% στην Ισπανία.

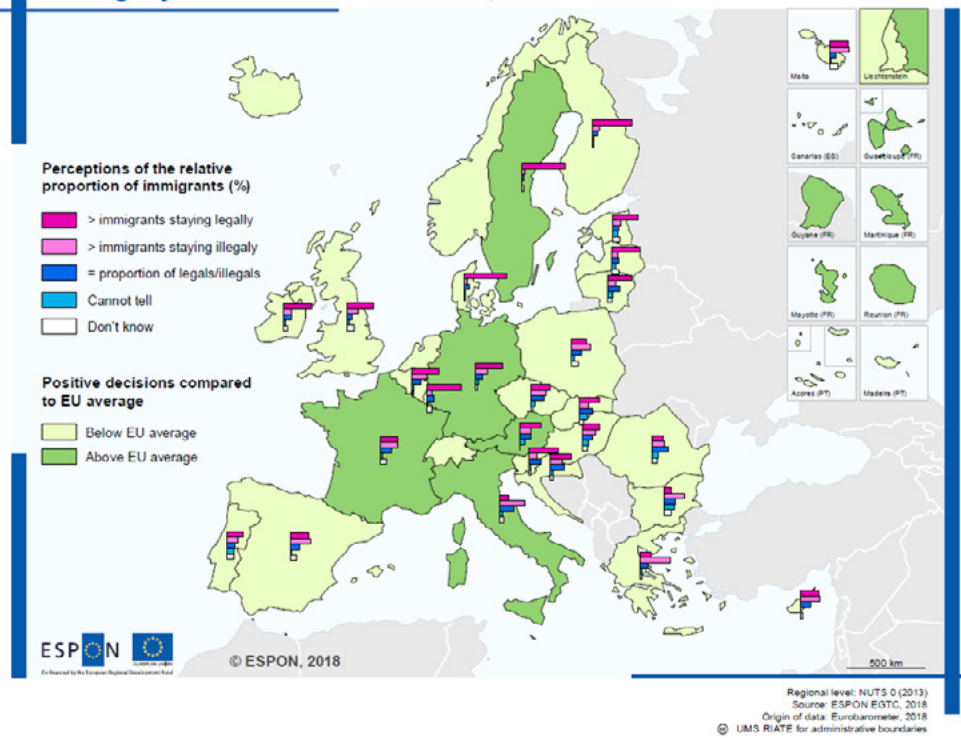
Γράφημα 1 - Ποσοστά ανεργίας στα κράτη μέλη της Ε.Ε. για πρόσφυγες και άλλους (βραχυπρόθεσμης, μακροπρόθεσμης και πολύ μακροπρόθεσμης), 2014

Οι αιτούντες άσυλο και οι πρόσφυγες —καθώς και οι αντίστοιχες οικογένειές τους— συνήθως βελτιώνουν τα αποτελέσματα της απασχόλησής τους με την πάροδο του χρόνου, καθώς ενσωματώνονται περισσότερο στην αγορά εργασίας και την κοινωνία, αλλά χρειάζονται μέχρι και 20 χρόνια για να φθάσουν το επίπεδο των γηγενών. Επιπλέον, από τη στιγμή που μένουν άνεργοι, οι πρόσφυγες αντιμετωπίζουν δυσκολίες στην επιστροφή στην απασχόληση, και ο παράγοντας αυτός τους καθιστά περισσότερο ευάλωτους. Υπάρχει πραγματικός κίνδυνος οι αιτούντες άσυλο και οι πρόσφυγες που δεν υποστηρίζονται επαρκώς να πέσουν θύματα εγκληματικών δικτύων ή να χρησιμοποιηθούν ως φθηνό εργατικό δυναμικό στην παραοικονομία.

Οι αντιλήψεις των χωρών υποδοχής για τους αιτούντες άσυλο και τους πρόσφυγες

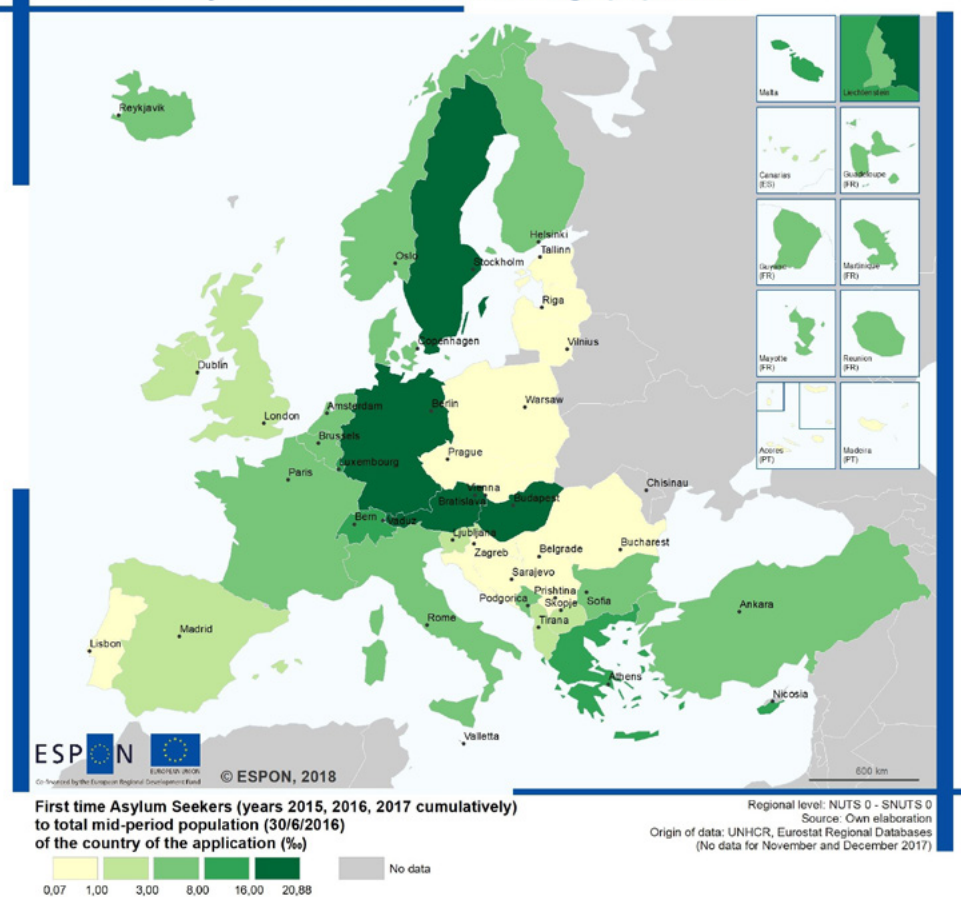
Η αρνητική αντίληψη για τη συμβολή των αιτούντων άσυλο και των προσφύγων σε ορισμένα τμήματα του πληθυσμού ενισχύει τα εμπόδια στην ένταξη. Τα διαθέσιμα στοιχεία δείχνουν ότι ένας σημαντικός παράγοντας που συμβάλλει στον στιγματισμό μπορεί να είναι η παρουσία (ή η αντίληψη ότι υπάρχει παρουσία) παράτυπων μεταναστών σε μια χώρα. Ωστόσο, οι χώρες όπου οι αιτούντες άσυλο και οι οικονομικοί μετανάστες θεωρούνται παράτυποι δεν είναι απαραίτητως εκείνες με τον μεγαλύτερο όγκο ή ποσοστό των αιτούντων άσυλο και των προσφύγων· είναι γενικά οι χώρες που βρίσκονται στα σύνορα της Ε.Ε. (κυρίως στη νότια Ευρώπη) και οι περιοχές όπου υψηλό ποσοστό αιτούντων άσυλο συλλαμβάνονται ενώ επιχειρούν να διέλθουν παράνομα από τα σύνορα. Υπάρχει μεταξύ των πολιτών η αντίληψη ότι οι μετανάστες που διαμένουν παράνομα στην Ελλάδα, την Ιταλία, την Κύπρο, την Ισπανία ή τη Βουλγαρία είναι πολλοί περισσότεροι σε σύγκριση με τους αριθμούς εκείνων που θεωρούνται ότι βρίσκονται νόμιμα εκεί. Οι αντιλήψεις είναι ακριβώς αντίθετες στις χώρες που πραγματικά φιλοξενούν τους περισσότερους αιτούντες άσυλο, όπως η Γερμανία, η Αυστρία και η Σουηδία (Χάρτης 6).

Perception of the relative proportion of immigrants staying legally or illegally across the EU countries, 2017

Χάρτης 6 Αντίληψη περί της σχετικής αναλογίας των μεταναστών που διαμένουν νόμιμα ή παράνομα σε όλες τις χώρες της ΕΕ, το 2017

First time Asylum Seekers to total average population

Χάρτης 7 Συνολικός μέσος πληθυσμός των αιτούντων για πρώτη φορά άσυλο

Πολιτικές και πρακτικές αντιμετώπισης που εφαρμόζονται με επιτυχία στις πόλεις και τις περιφέρειες του νότου

Στα περισσότερα κράτη μέλη, η μεταναστευτική πολιτική θεωρείται εθνική υπόθεση και υπάρχει συγκεντρωτική διαχείριση των αιτήσεων ασύλου. Ωστόσο, τα ζητήματα που τίθενται από την παρουσία προσφύγων δεν μπορούν να αντιμετωπιστούν εκ των άνω προς τα κάτω μόνο από τις εθνικές κυβερνήσεις. Οι πολυεπίπεδες προσεγγίσεις, με τη συμμετοχή περιφερειών, δήμων και τοπικών ενδιαφερόμενων παραγόντων (οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών, επιχειρήσεων και πολιτών) είναι απαραίτητες για μια αποτελεσματική και επιτυχημένη πολιτική ένταξης.

Στην Ιταλία, το Δίκτυο Welcome Municipalities Project, τη διαχείριση του οποίου έχει το γραφείο της οργάνωσης CARITAS στο Benevento, δημιουργήθηκε για να υποστηρίξει μικρούς δήμους (με πληθυσμό κάτω των 70.000 κατοίκων). Δημιουργεί δίκτυα για τη διαχείριση των προγραμμάτων SPRAR (Σύστημα Προστασίας Αιτούντων Άσυλο και Προσφύγων) που χρηματοδοτούνται από το Υπουργείο Εσωτερικών και για τη δημιουργία ενός νέου συστήματος κοινωνικής πρόνοιας, στο οποίο συνεργάζονται οι μετανάστες και οι γηγενείς κάτοικοι της χώρας. Οι τοπικές αρχές που συμμετέχουν στην πρωτοβουλία, σε συνεργασία με οργανώσεις εθελοντών, αναλαμβάνουν αυτό που αποκαλούν παρεμβάσεις «ολοκληρωμένης υποδοχής». Αυτές οι παρεμβάσεις δεν αφορούν απλά τη διανομή τροφίμων και τη στέγαση, αλλά και την παροχή συμπληρωματικών υπηρεσιών, όπως νομική και κοινωνική καθοδήγηση και υποστήριξη, και την ανάπτυξη μεμονωμένων προγραμμάτων για την προώθηση της κοινωνικοοικονομικής ενσωμάτωσης και ένταξης.

Οι συναφείς στρατηγικές αφορούν την ένταξη στην αγορά εργασίας και τη διασφάλιση της πρόσβασης στη στέγαση αλλά και την ατομική ενίσχυση της θέσης των προσφύγων στις τοπικές κοινότητες και την καταπολέμηση των αρνητικών αντιλήψεων για τους αιτούντες άσυλο.

Ενθάρρυνση της ένταξης των προσφύγων στην αγορά εργασίας

Οι πρόσφυγες αποτελούν μια ευκαιρία για τις περιοχές που έχουν ανάγκη από μεγάλο εργατικό δυναμικό, ιδίως χώρες που αντιμετωπίζουν αυξημένη γήρανση του γηγενούς πληθυσμού. Αυτές περιλαμβάνουν τις περισσότερες περιοχές της βόρειας Ιταλίας και ορισμένες περιοχές της Ρουμανίας. Ειδικότερα, ο τουρισμός και η γεωργία είναι τομείς στους οποίους ακόμη και οι πρόσφυγες με χαμηλή ειδίκευση μπορούν να ενταχθούν σχετικά εύκολα, αν και η εκμετάλλευση εξακολουθεί να δημιουργεί ανησυχίες. Η στοχευμένη εκπαίδευση μπορεί να πραγματοποιηθεί σε δύο κύριες κατευθύνσεις. Αφενός, η θέση των προσφύγων στην αγορά εργασίας μπορεί να ενισχυθεί μέσω της παροχής πληροφοριών σχετικά με τις διαδικασίες και τις ευκαιρίες, μαθημάτων γλώσσας, συμβουλών σχετικά με τον τρόπο αποτύπωσης της εργασιακής πείρας στα βιογραφικά τους σημειώματα, κ.λπ. Αφετέρου, επαγγελματική κατάρτιση σε συγκεκριμένους τομείς όπως ο τουρισμός και ο αγρο-δασοκομικός τομέας μπορεί να προσφερθεί στους πρόσφυγες και τους ντόπιους ως ένας τρόπος τόσο για την ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής όσο και για την αντιμετώπιση συγκεκριμένων τοπικών αναγκών. Οι πόλεις και τα μικρά χωριά μπορούν να συμβάλουν στην προσπάθεια αυτή για την οικοδόμηση της συνεκτικότητας και την προώθηση της ένταξης.

Το πρόγραμμα Social Garden, το οποίο διαχειρίζονται οι Δήμοι Aidone και Villarosa (Σικελία, Ιταλία), δημιουργήθηκε με την υποστήριξη και συμμετοχή ιδιωτικών εταιρειών και τοπικών ενώσεων, προσφύγων και αιτούντων άσυλο, από κοινού με ντόπιους μαθητές, ηλικιωμένους και ανθρώπους με αναπηρίες. Τα άτομα που επωφελούνται παρακολουθούν μαθήματα κατάρτισης στις τεχνικές καλλιέργειας σύμφωνα με τις αρχές της βιολογικής γεωργίας. Όταν ολοκληρώσουν την εκπαίδευσή τους, είναι σε θέση να εργαστούν για τις κοινότητες υποδοχής τους, συμβάλλοντας στην παραγωγή προϊόντων διατροφής με τα οποία συντηρούνται οι τοπικές οικογένειες και άτομα που βρίσκονται σε ανάγκη και έχουν οικονομικές δυσκολίες.

Οι πρόσφυγες ανώτερης μόρφωσης και υψηλής εξειδίκευσης αντιμετωπίζουν πρόσθετα εμπόδια: συχνά διαθέτουν περισσότερα προσόντα από όσα απαιτεί η δουλειά τους. Οι ευκολότερες και πιο προσβάσιμες διαδικασίες αναγνώρισης, η ισοδυναμία των μαθημάτων και η Ευρωπαϊκή συνεργασία θα μπορούσαν να διευκολύνουν την αναγνώριση των προσόντων και της πείρας. Η αυξημένη κατανόηση του προφίλ κάθε μετανάστη θα ήταν ένα καλό σημείο εκκίνησης για την καλύτερη αντιστοίχιση των δεξιοτήτων με τις διαθέσιμες επαγγελματικές ευκαιρίες. Θα απέτρεπε επίσης ορισμένες από τις μακροχρόνιες απώλειες ανθρώπινου κεφαλαίου.

Προσβασιμότητα στη στέγαση

Η στέγαση και η εξασφάλιση καταλύματος συγκαταλέγονται στις πιο κρίσιμες πολιτικές που χαρακτηρίζουν το ζήτημα των προσφύγων. Οι δύο κύριες εναλλακτικές λύσεις για τους πρόσφυγες είναι η στέγαση σε κέντρα υποδοχής και ιδιωτικά καταλύματα. Από τη στιγμή που τα άτομα αποκτούν καθεστώς πρόσφυγα, συχνά αντιμετωπίζουν εξαιρετικά επισφαλείς συνθήκες διαβίωσης, παρά το καθεστώς προστασίας τους, δεδομένου ότι τα κέντρα υποδοχής συνήθως προορίζονται για αιτούντες άσυλο. Η πρόσβαση στη στέγαση παραμένει ένα ζήτημα που αποτελεί μεγάλη πρόκληση, εξαιτίας ποικίλων παραγόντων, όπως οι υψηλές τιμές ενοικίων και οι πιεστικές απαιτήσεις για πληρωμή προκαταβολών από τους ιδιοκτήτες. Ο ανταγωνισμός στις τοπικές αγορές ακινήτων μεταξύ αναγνωρισμένων προσφύγων και γηγενών που αναζητούν οικονομικά προσιτή (κοινωνική) στέγαση είναι επίσης ένα ζήτημα προς εξέταση: ο αυξανόμενος αριθμός προσφύγων και η έλλειψη στέγης θα μπορούσε να ενισχύσει τον διαχωρισμό και να εμποδίσει την ένταξή τους στην τοπική κοινωνία.

Πρέπει να αναζητηθούν διάφορες λύσεις για τη βελτίωση των δυνατοτήτων στέγασης των αιτούντων άσυλο σε τοπικό επίπεδο και να υποστηριχθούν οι πρόσφυγες που πρέπει να οικοδομήσουν μια νέα ζωή στη χώρα υποδοχής τους.

Στην πόλη της Θεσσαλονίκης (Ελλάδα), μετά το κλείσιμο των συνόρων τον Μάρτιο του 2016, η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες δρομολόγησε ένα πρόγραμμα στέγασης που προτείνει ένα ευρύ φάσμα λύσεων: δωμάτια ξενοδοχείων, φιλοξενία από ελληνικές οικογένειες, ενοίκια μεμονωμένων διαμερισμάτων και ολόκληρων κτιρίων στην πόλη. Εκτός από την παροχή λύσεων στέγασης, οι πρόσφυγες υποστηρίζονται με στενή παρακολούθηση και παροχή υπηρεσιών, είτε με τη μορφή ατομικής βοήθειας είτε μέσω εξειδικευμένων κέντρων (κέντρα ημερήσιας φροντίδας, κέντρα υποδοχής και αλληλεγγύης, κ.λπ.).

Πρώιμη ενίσχυση της θέσης των προσφύγων στις τοπικές κοινότητες

Οι αιτούντες άσυλο και οι πρόσφυγες κινδυνεύουν να θεωρηθούν ως βάρος από τους τοπικούς πληθυσμούς, εφόσον φαίνονται να είναι οι δικαιούχοι δαπανηρών πολιτικών ενσωμάτωσης, και όχι ως παράγοντες της ένταξής τους. Ένας ακόμα τρόπος αντιμετώπισης του διαχωρισμού είναι να τους επιτρέπεται να συμμετέχουν στη δημόσια ζωή των κοινοτήτων που τους φιλοξενούν και να τους δίνεται η ευκαιρία να αποδείξουν ότι μπορούν να αποτελέσουν πλεονέκτημα.

Το Πορτογαλικό πρόγραμμα “Começar de Novo: Apoio à Autonomização dos Refugiados” αποσκοπεί στην ενθάρρυνση της ενίσχυσης της θέσης των αιτούντων άσυλο και των προσφύγων, προκειμένου να μειωθεί ο κίνδυνος φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού τους μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα. Το πρόγραμμα τους επιτρέπει να ασκούν αυτόνομα δικαίωμα απόκτησης ιθαγένειας μετά από 18 μήνες υποστήριξης του Εθνικού Προγράμματος Αντικατάστασης. Το πρόγραμμα σχεδιάζει επίσης τη δημιουργία και δοκιμή ενός ηλεκτρονικού εργαλείου (Δίκτυο Επιχειρησιακής Υποστήριξης για τους Πρόσφυγες) για την υποστήριξη τεχνικών του Πορτογαλικού Συμβουλίου για τους Πρόσφυγες και άλλων οργανώσεων υποδοχής, καθώς και τεχνικών των δήμων, ώστε να μπορέσουν να προωθήσουν τη δικτύωση. Τέλος, αναπτύσσει βιώσιμα μοντέλα για πολυεπίπεδες τοπικές συνεργασίες που οδηγούν στην ένταξη των ομάδων-στόχων στην αγορά εργασίας.

Καταπολέμηση των αρνητικών αντιλήψεων για τους αιτούντες άσυλο

Τα προαναφερθέντα εμπόδια που σχετίζονται με την εργασία, τη στέγαση και την ενίσχυση της θέσης, μπορούν, ενδεχομένως, να επιδεινωθούν από παρανοήσεις που μπορεί να προκύψουν μεταξύ των κοινωνιών υποδοχής και ομάδων με διαφορετικό πολιτιστικό, κοινωνικό και οικονομικό υπόβαθρο. Οι τοπικές πρωτοβουλίες μπορούν να προωθήσουν τη γνώση της κουλτούρας των μεταναστών για τη βελτίωση της κατανόησης και αποδοχής.

Το Φεστιβάλ Τέχνης για τους Πρόσφυγες της Τιμισοάρα (Ρουμανία), το οποίο χρηματοδοτείται μέσω του Ταμείου Ασύλου, Μετανάστευσης και Ένταξης, αφιερώνεται στην προώθηση της κατανόησης μεταξύ των πολιτισμών και στην υποστήριξη κοινών αξιών. Το φεστιβάλ προωθεί την κοινωνική ένταξη μεταξύ δημόσιων και ιδιωτικών φορέων σε διαφορετικά επίπεδα (από το εθνικό στο διεθνές) μέσω της τέχνης και της συνεργασίας. Για το πρώτο φεστιβάλ, το 2017, 15 νεαροί πρόσφυγες, ηλικίας από 9 έως 26 ετών, που ζουν στην Τιμισοάρα, και 15 νεαροί Ρουμάνοι παρακολούθησαν εβδομαδιαία εργαστήρια θεάτρου, μουσικής, κινηματογράφου και τέχνης για τέσσερις μήνες. Η καλλιτεχνική παραγωγή των νέων ερασιτεχνών καλλιτεχνών παρουσιάστηκε στη συνέχεια δημόσια σε ένα κέντρο τεχνών. Το φεστιβάλ περιελάμβανε επίσης προβολές μιας σειράς διεθνών ταινιών μικρού μήκους με θέμα τη μετανάστευση.

Find out more about ESPON evidence on migration at:

www.espon.eu/refugee
www.espon.eu/migration

Co-financed by the European Regional Development Fund

Inspire Policy Making with Territorial Evidence

ESPON 2020

ESPON EGTC
4 rue Erasme, L-1468 Luxembourg
Grand Duchy of Luxembourg
Phone: +352 20 600 280
Email: info@espon.eu
www.espon.eu

The ESPON EGTC is the Single Beneficiary of the ESPON 2020 Cooperation Programme. The Single Operation within the programme is implemented by the ESPON EGTC and co-financed by the European Regional Development Fund, the EU Member States and the Partner States, Iceland, Liechtenstein, Norway and Switzerland.

Acknowledgements:

This policy brief is based on evidence provided by:
Migrare – Impacts of refugee flows to territorial development in Europe
Territorial and Urban Potentials Connected to Migration and Refugee Flows

Disclaimer:

The content of this publication does not necessarily reflect the opinion of the ESPON 2020 Monitoring Committee.

ISBN: 978-99959-55-64-9

© ESPON 2018

Reproduction is authorised provided that the source is acknowledged and a copy is sent to the ESPON EGTC

Editorial team: Vassilen Iotzov, Martin Gauk, ESPON EGTC; INOVA+

Published in November 2018